

voluerunt; id indicant leges in 12. tabulis; indicant sacra, indicant fœdera, quibus etiam cum hoste devincitur fides.

Econtra pro Comædo sic loquitur: *Qui mentiri solet, pejerare consuevit: quem ego, ut pejeret, exorare facile potero.*

Questio 6. Quid Testes?

R. Nomine testium veniunt omnes ii, qui voce aut scripto de re, quæ controvertitur, testimonium ferunt. Hi ab oratore vel allegandi sunt, vel etiam confutandi. Utrumque Cicero præstat variis in orationibus.

CAPUT II.

DE AMPLIFICATIONIBUS ET AFFECTIBUS.

Postquam actum est, de argumentis, per quæ fidem faciat orator ac periuadeat; agendum pariter erit de concitandis affectibus, & permovendis hominum animis, quod rerum amplificatione fit. *Est autem amplificatio gravior quedam affirmatio, quæ motu animorum conciliet in dicendo fidem. De hac primò, dein de Affectibus.*

ARTICULUS I.

DE AMPLIFICATIONE RERUM.

Rerum Amplificatio sumitur ex iisdem locis Rhetoricis, quibus illa, quæ dicta sunt ad

ad fidem faciendam : Maximè tamen valent definitiones conglobatæ , consequentium frequentatio , dissimilium & inter se pugnantium rerum conflictus & alia quædam , de quibus modò dicetur.

Questio 1. Quomodò fit Amplificatio à Definitionibus conglobatis ?

R. Cùm ejusdem rei variæ definitiones in unum locum congeruntur & quasi conglobantur , unde & alio nomine , congeries definitionum vocatur hic locus.

Adverte autem , rarò ab oratoribus adhiberi definitiones , quæ fiunt per genus & formam ; sed , per causas , effecta , similia , dissimilia , contraria &c.

Cicero orat. pro Milone non satis habens dixisse , à Clodio incensam esse curiam , adjecit definitiones curiæ plurimas , ut motum in animis judicum excitet. *Curiam incendit , quo quid miserius , quid acerbius , quid luctuosius vidimus ? Templum Sanctitatis , amplitudinis , mentis , consilii publici ; caput Urbis , aram sociorum , portum omnium gentium , sedem ab universo populo Romano concessam uni ordini , inflammari , excindi , funestari.*

Orat. pro Sextio. *Ignari , quid gravitas , quid integritas , quid denique virtus valeret : qua in tempestate seva , quieta est , & lucet in tenebris ; & pulsa loco manet tamen atque hæret in patria , splendetque per se semper , nec alienis unquam sordibus obsolescit.*

Solent ejusmodi definitiones conglobatæ adhiberi , cùm incalescit oratio , ad amplificandum ea , quæ bene vel malè gesta sunt.

Aliæ Definitiones Conglobatæ.

Definitio Invidia.

PER CONTRARIA.

Invidia, malum genitum à bono; caligo est à splendore oriens, à pulchritudine nata deformitas; à risu lachryma fluens; Rivus est fellis à fonte mellis promanans, proprius ab aliena lætitia dolor. Candid.

Definitio bonæ Conscientiæ.

PER SIMILIA.

Diceret illam esse mare quoddam pacatum semper ac tranquillum, à quo inordinatæ mentis tempestates longiùs exulant; agrum fertilem, suavissimis virtutum omnium floribus ubique confutum; claram domum ac splendidam, in qua nihil non ornatum; ubi confusio rerum nulla, nulli tumultus, nullæ agitationes; sed quies secunda, pax summa atque æterna tranquillitas felicissimum domicilium defixere. Lejay.

Definitio Modestiæ.

PER EFFECTA.

Est illa virtus, quæ linguam frænât, ne petulantius quid audeat: quæ vultum componit & oculos, ne quid superbum aut lubricum præ se ferant: quæ risum moderatur, ne sit effusus nimis & procax; atque ut uno verbo omnia complectar, Modestiæ virtus est, quæ hominem ad urbanitatem, decorem, humanitatemque totum fingit ac componit.

Questio 2. Quomodo fit Amplificatio à consequentium frequentatione?

R. Cum ea, quæ rem quampiam mala aut bona consequuntur, exponimus.

ut si adversus authorem belli faciendi, enumeres mala, quæ bellum sequi solent: nempe exhaustum erarium, proculcatas segetes, incensas villas, eversa mœnia, direpta templa, confusa divina humanaque omnia.

Aut si suasurus pacem enumeres bona, pacem consecutura; ut securitatem viarum, tranquillitatem urbium, quietem populorum, florem mercimoniorum, opum abundantiam &c.

Cicero pro Muræna. Sed quid tandem fiet, si hæc elapsa de manibus nostris, in eum annum, qui consequitur, redundarint? illa pestis immanis Catiline prorumpet, quæ poterit; jam populo Romano minatur: in agros suburbanos repente advolabit: versabitur in castris furor, in Curia timor, in foro conjuratio, in campo exercitus, in agris vastitas, omni autem in sede ac loco ferrum flammamque metuemus.

4tâ Catilin. Videor mihi hanc urbem videre lucem orbis terrarum atque arcem omnium gentium subito uno incendio concidentem: cerno animo sepultam Patriam, miseros atque insepultos acervos civium; versatur mihi ante oculos aspectus Cethegi & furor in vestra cade bacchantis.

Amplificationes aliæ à consequentium frequentatione.

Tristis est Solis Occasus.

Cerne, ut occidente die, quasi natura omnis esset extincta sepultaque tenebris, amicitur veste fune-

C

nebris

nebrī mundus : ut accensa micant toto aethere funesta
 faces : ut calum , quod mane prae latitia colliquesce-
 at in rorem melleum , serò solvitur in noxium fletum :
 ut evanescit orbis pulchritudo ; ut obsolescit splendor
 urbium camporumque amantitas ac florum decor : ut
 cuncta triste silentium tenet , dum solae noctuae , soli
 bubones ac rana infestent omnia cantu ferali. &c.
 Candid.

A L I T E R. 220762

SI Sol luminum moderator deficeret , rerum si-
 mul omnium moderatio interiret. E medio
 tolleretur aureus ordo : una confusio regnaret :
 in luctu , in tenebris jacerent omnia. Vinetorum
 pulchritudo & dignitas defloresceret , herbarum
 florumque ridens pictura sordesceret : hominis
 ipsius vita inter ancipites librata periculorum aleas
 ærumnosissimè luctaretur. Quid enim ? Pelago
 te committeres ? te fluctus irati maris absorberent.
 Terram pedibus peragrare ? præceps rueres in fo-
 veam & interitum. *Palat. Eloq.*

Questio 3. Quomodo fit Amplificatio à rerum
 dissimilium & inter se pugnantium conflictu?
 R. Cùm plura argumenta à dissimilibus & inter
 se pugnantibus rebus coacervantur.

Ex hoc loco sumpta est elegans illa Ciceronis
 amplificatio. *Philip. 2. At quam multos dies in ea
 villa turpissimè es perbacchatus ? ab horâ tertiâ bibe-
 batur , ludebatur , vomebatur. O recta ipsa misera !
 quàm à Dispari Domino ! quanquam quomodo iste Domi-
 nus ? sed tamen quàm à dispari tenebantur ! Studio-
 rum enim suorum Marcus Varro voluit esse illud , non
 libidinum diversorium. Quae in illâ villâ antea dice-
 bantur ? quae cogitabantur ? quae literis mandaban-*

tur ?

tur & jura populi Romani, monumenta majorum, omnis sapientia ratio, omnisque doctrina: At verò te inquilino (non enim Domino) personabant omnia vocibus ebriorum, natabant pavimenta vino, madebant parietes, ingenui pueri &c.

In Catil. 2. O bellum magnopere pertimescendum, cum sit habiturus Catilina Scortorum cohortem pratorianam. Instruite nunc contra has tam præclaras Catilinae copias vestra præsidia, vestrosque exercitus: ac præmiùm gladiatori illi confecto ac saucio Consules Imperatoresque vestros opponite. Deinde contra illam naufragorum ejectionem ac debilitatam manum, florem totius Italiae ac robur educite. Neque verò ceteras copias, ornamenta, præsidia vestra cum illius latronis inopia atque egestate debeo conferre.

Pro domo sua. Quæso & hominem cum homine & tempus cum tempore, & rem cum re comparate, ille erat summâ modestiâ & gravitate censor; hic Tribunus Plebis scelere & audaciâ singulari &c.

Questio 4. Quomodò fit amplificatio à contrariarum rerum pugna?

R. Cum eadem res per multas Antitheses exaggeratur.

Cicero in Antonium: Tam autem eras extors, ut tota in oratione tecum ipse pugnares; ut non modò non coherentia inter se diceres, sed maximè disjuncta atque contraria; ut non tanta mecum, quanta tecum tibi esset contentio. Virricum tuum in tanto scelere esse fatebâre; pœnâ affectum querebâre. Ita quod propriè meum est, laudasti, quod totius Senatûs, reprehendisti.

Et in Catilinam. Hoc verò quis ferre possit, inertes homines fortissimis insidiari, stultissimos prudentissimis

tissimis, ebriosos sobrius, dormientes vigilantibus?

Et in Pisonem: Qui latrones igitur, siquidem vos Consules? qui pradones, qui hostes, qui proditores, qui Tyranni nominabuntur? Magnum nomen est, magna Majestas Consulis: non capiunt angustia pectoris tui: non recipit levitas ista, non egestas animi, non infirmitas ingenii sustinet; non insolentia rerum secundarum tantam personam, tam gravem, tam severam.

Pro Milone. Hiccine vir patriæ natus, usquam nisi in patria morietur? aut si fortè pro patria, hujus vos animi monumenta retinebitis, corporis in Italia nullum sepulchrum esse patiemini? hunc suam quisquam sententiã ex hac urbe expellet, quem omnes urbes expulsum à vobis ad se vocabunt?

Questio 5. Quomodò fit Amplificatio per adjunctorum congeriem?

R. Cùm plures ejusdem rei circumstantiæ ad rem augendam minuendamve congeruntur. Continentur illæ vulgari hoc versa: *Quis, Quid, Ubi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando.*

Ex hoc loco Tullius ebrietatem Antonii Philip. 2. exagitat atque amplificat. Tu istis faucibus, istis lateribus, istã gladiatoria totius corporis firmitate, tantum vini in Hippia nuptiis exhauseras, ut tibi necesse esset, in conspectu populi Rom. vomere postridie. O rem non modò visu fedam sed etiam auditu! si inter canam, in tuis illis immanibus poculis, hoc tibi accidisset. quis non turpe duceret? in catu verò populi Rom. negotium publicum gerens, Magister equitum, cui ructare turpe esset, frustis esculentis vinum redolentibus gremium suum & totum tribunal implevit. Alia

Exempla vide pag. 17. de Adjunctis

Qua-

Questio 6. Quomodo fit Amplificatio à congerie Causarum, Effectorum, Exemplorum?
 R. Multas causas vel effectus rei ejusdem conglobando; & plura exempla in medium afferendo ad eandem veritatem confirmandam. Vide dicta superius.

Questio 7. Quomodo fit Amplificatio à Comparatione?

R. Id pariter ex dictis de comparatione intelligi potest. Hic addo Exemplum elegans Sancti Cypriani, amplificantis hanc Sententiam,

Si herus delinquentem servum punit, cur Deus de homine peccante supplicium non sumet?

Ipse de servo tuo supplicium exigis, & hominem homo obedire compellis, cum sit eadem vobis sors nascendi, conditio una moriendi, corporis materia consimilis, animarum ratio communis, cum equali jure & pari lege vel veniatur in hunc mundum, vel de hoc mundo recedatur: tamen nisi arbitrio tuo tibi serviatur; nisi voluntatis nutui pareatur, imperiosus servitutis exactor flagellis verberas; fame, siti, nuditate, frequenter ferro & carcere affligis & crucias; & non agnoscis Dominum Deum tuum, cum sic exerceas ipse Dominatum?

ARTICULUS II.

DE

AFFECTIBUS.

Maxima vis existit oratoris, teste Tullio, in hominum mentibus permovendis atque affectibus sciendis. Quæ res licet omnium Judicio

difficillima sit, & captum juventutis ferè superet, tractanda tamen erit, ne ignota penitus atque deserta negligatur.

Est autem Affectus, Motus animi ex apprehensione boni vel mali exortus.

Ex Apprehensione boni, oriuntur Amor, Desiderium, Gaudium, Spes & Desperatio: ex Apprehensione mali, Odium, Fuga, Tristitia, Timor, Audacia, Ira. De his sic.

Questio 1. Quid est Amor, & quomodò excitatur?

R. Amor est motus animi in bonum, quatenus bonum est. Dividitur in amorem benevolentia & in amorem concupiscentia; Hic est, si alteri bonum velis & procures, propriae utilitatis causa; ille est, si bonum velis alteri ipsius causa, quem diligis. Unde amare nihil est aliud, quam alicui bona optare & procurare. Amamus autem eos, quos eximia aliqua bonitate, vel mentis vel corporis, ut, virtute, scientia, ingenio, arte, forma, viribus, voce, saltu aliisque dotibus praeditos videmus: haec enim omnia, incentiva amoris & benevolentia dicuntur.

Amamus praeterea nobis similes vel aetate, vel genere, vel indole, moribus, studiis, laboribus, aliisque ejusmodi: uti & bene de nobis meritos, addictos, fidos & candidos. Quare si vel nos effectales, vel eum, quem commendamus, ostenderimus, Amorem ac benevolentiam conciliabimus.

Cicero Philip. 6. Amorem in remp. declarat. *An non ego provideam meis civibus? non dies noctesque de vestra libertate, de reip. salute cogitem? quid enim non debeo vobis, quem vos hominem a se ortum*

homi-

hominibus nobilissimis, omnibus honoribus pratulistis?

Et in Milonem. Nunc me una consolatio sustentat, quod tibi, O Tite Anni! nullum à me amoris, nullum studii, nullum pietatis officium desuit: ego inimicitias potentium pro te appetivi; ego &c.

Questio 2. Quid est Desiderium, & quomodo excitatur?

R. Est appetitus boni absentis; Quod varium est. Nam auri desiderium, avaritia; honoris, ambitio; voluptatis, libido; inutilis scientiæ, curiositas; honestæ laudis, æmulatio dicitur.

Qui desiderant, non minùs, quàm amantes, diu noctuque inquieti sunt; Somnum non capiunt, suspirant, gemunt, timent, suspicantur, dolent, optant omnia.

Desiderium excitatur, si luculentè ostendatur esse bonum verum, esse solidè utile, esse honestum & iacundum: Si proferantur exempla eorum, qui omne studium ad consecutionem istius boni contulerunt; si vituperentur alia bona, tanquam inania, fluxa, caduca, temporalia.

Questio 6. Quid est odium & quomodo excitatur?

R. Est aversio animi constans, proveniens ab eo, quod malum est aut esse videtur.

Excitatur odium, si gravi ac vehemente stylo auditoribus proponatur, V. G. vitiorum fæditas, enormitas & multitudo: si facta avarè, crudeliter, ambitiosè, libidinosè in rempublicam, in cives, Deum & Sanctos; si illatæ injuriæ, damna, contumeliæ, graphicè depingantur: si compares hominem cum tyrannis, belluis &c. Hic triumphat Cicero act. 7. in Verrem. Si hæc non ad Cives Roma-

nos, non ad aliquos amicos nostræ civitatis, non ad eos, qui Populi Romani nomen audissent; Denique si non ad homines, verum ad bestias, aut etiam ut longius progrediar, si in aliqua desertissima solitudine, ad saxa & scopulos hæc conqueri & deplorare vellem, tamen omnia muta atque inanima tantâ & tam indignâ rerum atrocitate commoverentur. Nunc verò cum loquar apud Senatores Populi Romani, timere non debeo, ne non unus iste Rom. istâ cruce dignus, ceteri omnes simili periculo indignissimi judicentur:

Alibi similia odia in Catilinam & Antonium excitat Cicero.

Questio 4. Quid est fuga? & quomodò excitabitur?

R. Fuga est Motus animi ad depellendum malum non quidem adhuc præsens, sed proximè imminens. Excitatur motus ille vivâ expositione omnium eorum damnorum & molestiarum, quas malum istud, ubi præsens fuerit, secum afferet. Proinde hæc valet locus Rhetoricus à conglobatis effectibus.

Questio 5. Quid est Gaudium & quomodò excitabitur?

R. Gaudium est exultatio animi de bono præsentis. Excitabitur autem gaudium de tali bono, si ostendatur esse ingens, insperatum, partum magnâ virtute, obtentum illæsâ conscientiâ, applaudentibus omnibus bonis, ringentibus malis.

Cicero orat. in Pisonem. Unus ille dies mihi quidem immortalitatis instar fuit, cum in patriam redii; cum Senatum egressum vidi, Populâque Romanam universum. Cum mihi ipsa Roma propè convulsa sedibus suis ad conservatorem suum progredi visa est: qua me

ita accepit, ut non modò omnium generum, atatum, ordinum viri ac mulieres, sed etiam, inania ipsa viderentur & tecta urbis ac templa latari.

Questio. Quid est Tristitia & quomodò excitabitur?

R. Tristitia est dolor animi ob malum præsens. Si dolor oriatur ex malo alterius, vocatur commiseratio. Excitatur ex contrariis fontibus, ex quibus gaudium nascitur; nimirum ex recordatione omnium malorum, corporis, animæ, fortunarum, eorumque magnitudine, quæ in nos, in amicos, in familiam redundant: maximè ex commutatione statûs felicis in infelicem, dignitatis in contemptum &c.

Cicero pro Sylla. *O miserum & infelicem illum diem, quo Consul omnibus centuriis P. Sylla renuntiatus est! o cacam cupiditatem! ô præposteram gratulationem! quàm citò illa omnia ex letitia & voluptate ad luctum & lacrymas reciderunt! ut, qui paulo antè Consul designatus fuisset, retineret repentè nullum vestigium pristinae dignitatis.*

Pro Muræna. *Modò maximo beneficio Populi Romani ornatus videbatur, quod primus in familiam veterem, primus in municipium antiquissimum, consularum attulisset: nunc idem squallore sordidus, confectus morbo, lacrymis ac mærore perditus, vester est supplex; vestram fidem obtestatur, misericordiam implorat.*

Vide Admirabilem Epilogum orat. pro Milone.

Questio 7. Quid Spes, Audacia & Desperatio?
R. Spes est desiderium boni absentis, ardui & difficilis, quod tamen labore acquiri possit. Difficultatem hanc & laborem contemnere & superare

rare, confidentis animi est atque audacis. Unde Audacia vel confidentia dicitur erectio animi ad mala ardua, quæ imminent, superanda. Unde & pars spei dici potest. Ad spem concipiendam excitatur animus, si ostendas difficultatem eandem ab aliis vel æqualibus vel inferioribus superatam fuisse; auxilium Dei, cælitum, Amicorum non defuturum; gloriam & utilitatem labore & periculis longè majorem fore.

Cicero Philip. 3. in Antoniam. *Qua quidem meâ prudentiâ, neque humanis consiliis, fretus polliceor vobis, quirites! sed multis & non dubiis Deorum immortalium significationibus: quibus ego ducibus in hanc spem sententiâque sum ingressus: qui jam non procul, ut quondam solebant, ab extero hoste atque longinquo, sed hîc presentes suo nomine atque auxilio sua templa & vobis tecta defendent.*

Desperatio spei contraria, est dejectio animi, diffidentis, se ob nimiam difficultatem posse bonum obtinere vel malum avertere.

Promovetur argumentis, spei oppositis, si nempe vitium defectus, infelix aliorum exitus, adversariorum infractus animus, subtractio auxiliorum ob oculos ponatur.

Questio 8. Quid timor & quomodò excitatur?
R. Timor est trepidatio animi & sensus doloris ex malo imminente exortus.

Actiones timentium sunt, pallor, sudor, horror corporis, genuum debilitas, vigiliæ, inquietus somnus, suspicio, gemitus, vota, ac demum fuga mali, si fieri possit.

Excitatur timor in sceleratis, conscientia & recollectione criminum: in Aliis, cogitatione commu-

nis mali, ut pestis, belli, famis &c. Item mali proprii, mortis, jacturæ bonorum, famæ, &c. Nec non ex signis & portentis cœlestibus. Maximè verò timorem incutiunt mala, si diuturna erunt aut æterna.

Cicero Catilin. 4. *Videor mihi hanc urbem videre, lucem orbis terrarum atque arcem omnium gentium subito uno incendio concidentem &c. ut supra.*

Pisonem conscientia suâ pavidum atque cruciatum sic depingit: *Nunquam ego sanguinem expectatum; nunquam illud extremum, quod posset esse improbis ac probis commune, supplicium legis ac iudicium; sed abjectum, contemptum, despectum à cæteris, à te ipso desperatum & relictum, circumspectantem omnia, quidquid increbuisse, pertimescentem; diffidentem rebus suis: sinè voce, sinè libertate, sinè auctoritate, sinè ulla specie consulari, horrentem, tremantem, adulantem omnibus videre te volui: vidi.*

Questio 9. Quid ira, & quomodò excitatur?

R. Ira est dolor animi ex malo præsentis & acerbo, quod agrè depelli potest.

Aristoteles ait, esse appetitionem ultionis cum dolore, propter nostrum aliorumve contemptum.

Actiones iratorum sunt, minari, imprecari, exprobrare, convitiari, despiciere, vindictam querere &c.

Differt ira ab odio, quod odium pertinax sit & sinè dolore; ira cum dolore, & sæpe brevis.

R. Iram excitabis, si doceas injuriam contemptumque gravem, absque causa, cum fraude aut maledictis, cum exultatione & gaudio fuisse illatum: si despicientia facta sit cum læsione familiæ, à persona abjecta, ingrata vel consanguinea; si persona læsa fuerit benemerita, in honoribus posita &c.

Qua-

Questio 10. Quænam observanda sunt oratoris in excitandis Affectibus? &c. Sequentia:

1° In promptu Orator habeat figuras ad motum faciendum idoneas, quales potissimum sunt Interrogatio, Prosopopæia, Hypotiposis, Exclamatio, Apostrophe, Antithesis, Sustentatio: similiter teneat modos omnes amplificandi, de quibus supra dictam; cum amplificatione animus commoveri debeat.

2do. Non profiliat ad affectus concitandos, priusquam rem propositam luculentè demonstraverit, & auditori fidem fecerit: ignoti enim nulla cupido aut fuga est. Aliud tamen subinde circumstantia loci, temporis, personæ, aut ipsa rei communis notitia postulat.

Cicero in Catilinam & Pisonem, contra morem suum, statim à vehementi affectu orditur.

3to Ipse Orator commotus sit, ut alios commoveat; non enim accendet Auditores, si ipse frigeat, & non inardescat. Ut autem faciliùs in se ipso ardore istos excitet, duo adjuvabunt. *Primum*, viva imaginatio rerum, de quibus agit, quâ se illis, & illas sibi intuendas sistit. *Secundum*, ipsa dicendi ratio, si nempe personam, V. G. Magdalenz, Christum quærentis; vel Davidis lapsum suum dolentis induat, illius voces, suspiria, querelas, lacrimas imitetur, verbisque ac gestu exprimere conetur. Sic enim faciliùs sese, dein & alios commovebit.

4to. Cum affectuum genus duplex sit, *Lene*, quòd amorem, benevolentiam, dolorem, commiserationem aliòsque molliores animi motus complectitur, & *Vehemens*, quod audaciam, iram, despera-

tio-

tionem, fugam, aliásque graviore commotiones continet; cavendum oratori erit, ne à vehemēntiori affectu incipiat, eúmque longiùs producat; tùm ne vox nimium fatigetur, tùm, ne ardor animi, materiã deficiente, paulatim deficiat. Itaque à lenibus & mollioribus ordiendum, ut sensim crescat affectus.

510. Nosse etiam oportet indolem, mores, inclinationesque eorum, qui movendi sunt. Aliis enim viri graves, aliis vulgus, aliis pueri, senesque moventur. Adolefcens rebus jucundis, nobilis gloriã, mercator Lucro, miles prædã, plebs utilitate ducitur: & mortales passim omnes magis timorem malorum, quàm spe bonorum concitantur. Italos ac Germanos faciliùs utilitate, Gallos & Hispanos honore tenueris. Dabit igitur operam Orator, ut auditoribus orationem accommodet; iisque rebus, quibus maximè capiuntur, ad hos illòsve affectus impellat.

Questio 11. Potestne eadem res aut sententia per diversos affectus proponi & explicari?
 R. Potest, hoc vel simili modo:

E X E M P L U M.

Mater per varios affectus mortem filii in bello occisi deplorat.

AFFECTUS AMORIS. *Quis sit animus matris in liberos, quotusquisque intelligit? tum denique ego amare filium didici, cum infelicissimè in bello perdidici. O misera fors orbitatis meae! o spes fallaces! o frustra suscepta cura? an idcirco genueram, fili, ut esses, quem tristi morte sublatum lugerem? ego cum te*
 for-

formâ & ætate florentem videbam, ego cùm te familia
columen sinu fovebam: mihi certam salutem tuam polli-
cèbar. Putavi, speravi, credulam eventus fefellit. Nunc
vehementissimè doleo, omnia ex spe & voluptate ad cala-
mitatem & orbitatem excidisse. Itaque, fili, tuâ morte
matris vitam abstulisti, ipsique viva stentique funus
duxisti: neque enim te mortuo diu superstes esse possum.

DESIDERII. Ego te non requiram, nate? aut
possim tui unquam oblivisci? aut aliquid à me præter su-
spira & lacrymas habebis? ipsa, ipse dulces lacryma,
ipsi fletus jucundi, quibus animi dolor & desiderium
tui, nate, explebitur. O non amari dies, quibus cha-
rum filium animo & recordatione complectar, aspi-
ciam, alloquar, osculabor! ô non flebiles noctes, qua
nullius aut modici somni socium & comitem non impor-
tunum referetis.

ODII. Quantum, quàmque immane monstrum
est bellum? apud quos conceptum dicemus! vah porten-
tum! vah labe! vah gurges & charybdis infaustra!
quot hominum sanguinem gustasti, vel potius exorbuisti?
quot tu fortes viros, robur patriæ; quot claros juvenes,
florem nobilitatis; quot adultos jam liberos, spem ac
delicias familiarum, quos ad fortunam vita servabat,
crudelissimè contrucidasti? Nunquam ego immanitatem
tuam tacebo, quam in ipsam me parentem ac meum
filium adhibuisti: nunquam imprecari tibi, & expro-
bare, & persequi te desinam.

FUGÆ. Perhorrescite, matres, detestata jam præ-
terdem bella: has voragines scopulosque filiorum nostrorum
fugite. Nulla jam tot annis jactura & clades existit,
nisi bello: nulla vis, nulla fax, nullum flagitium, nulla
cades sine bello. Procul bellum è finibus nostris sit in Tur-
cas & Barbaros! Bellum omnis matrona fugit oculis,
respuit animo, recordatione perhorrescit. IRÆ

IRÆ. Cernitis percussorem filii; an sola mater video? non videtis furorem hostium? non repentinum impetum? non versatur ante oculos vobis in cæde nefarius miles? non adest barbarus? non suis manibus intentat ense? non filii jugulum præcidit? Perditissimè mortalium, quid te sceleratius? istam ego furiam exagitationo: non repetam sanguinem filii? non vindicem Deum appellabo?

TRISTITIÆ. Adestis amici? verùm quo tandem animo adestis? utrum ego amens sum, & plusquam satis est, doleo in tanta calamitate & morte filii? an vos quoque hic obitus & incertor pari sensu doloris afficit? nam si non ad amicos, si non ad homines, verùm ad bestias, aut etiam, ut longius progrediar, si in aliqua desertissima solitudine ad saxa & scopulos hæc conqueri ac deplorare vellem; tamen omnia muta atque inanima tam crudeli morte filii moverentur: nunc verò pietatem vestram & amicitiam obtestor, non vereor, ne non misericordiam tribuatis aliquam fortissimo juveni in ætatis flore, pro patria & Catholica fide perempto.

SPEI. Etsi omnis spes mea, fili, cum salute tua occubuit, erigo me nonnunquam, & futura prospicio, quasi fortunata sit mors tua. Communicabo, ni fallor, cum gloria tua veniam in partem meritorum, triumphat mater de morte filii: negat enim patria, pro qua fortiter occidisti, negat se ingratham esse, negat superstitem matrem carere propositis honoribus debere. Hæc me spes alit, & excitat: vives in gloriosa matre filius: quid perdiderim non reputabo; quid morte tua acquisierim, id æstimabo.

AUDACIÆ. Ego te mortuum cum mea salute complector, fili, nec me solam tuæ mortis commiserantem, sed comitem habebis. Utinam hoc pectus gladiis objicere, & adversa, fili, tua vubnera recipere potuissem!

sem! nullam ego acerbitatem, nullam impressionem, nullam vim pertimuissem, ut te manibus armatorum hostium eripuissem, sed nunc mori non refugio, laceffo mortem, & provocho, ut properet, ut nos ocyùs uno eodémque tumulto coniungat.

DESPERATIONIS. Actum est: periit: nequidquam homines, superosque implorem: mors immansueta mitigari non potuit, nec jam precibus infernus recludetur: neque ab hoc ejecto cadavere quidquam mihi opis expectabo. Omnia sunt in hoc funere misera. Quid mihi restat, nisi solitudo, aut mortis consilium, aut vita morte acerbior?

TIMORIS. Vos testor, cœlites, ego equidem bellorum rabiem ac furorem in istis armorum motibus semper filio putavi esse fugiendum: Signa & tuba, pulsataque tympana presagienti matri semper metum atque horrorem attulerunt. Tum si quis, è commilitonibus filii, in pugna audiebatur cæsus esse, augebatur metus mali appropinquantis: quare animus cum languore corporis ac timore debilitatus incidit in varia visa & incerta, quorum perturbatione tristes sæpè extitarunt species somniorum, qua flebilem illam mortem portenderunt.

GAUDII. Quid! ego lugeam illum, qui se defleri vetat? vivit filius inter cœlites, & qui extremum spiritum in victoria effudit, heroum est sedem & locum consecutus. O fortunata mors! ô felicem & beatum diem! quem mihi, & patrie, & filio natalem Superi esse voluerunt! itaque, quod ne optandum quidem est homini, immortalitatem quamdam per te & tecum, fili, videor adeptus. Ducyge.

